

Rationaalifunktion lauseke

Rationaalifunktiot ovat muotoa

■ funktio

$$r(x) = \frac{p(x)}{q(x)},$$

missä $p(x)$ ja $q(x)$ ovat polynomeja. Rationaalifunktio ei välttämättä ole määritelty kaikilla arvoilla x ; pois on jätettävä nimittäjän mahdolliset nollakohdat.

■ polynomi

Jos sekä osoittajalla että nimittäjällä on sama nollakohta $x = a$, voidaan lauseke supistaa tekijällä $x - a$ (tai mahdollisesti tämän korkeammalla potenssilla); ks. polynomin tekijöihin jako. Jos $x = a$ ei tämän jälkeen enää ole nimittäjän nollakohta, saadaan määrittelyalue laajennetuksi myös pisteeseen $x = a$. (Jos a supistamisen jälkeen on nimittäjän, mutta ei osoittajan nollakohta, ei laajennusta saada aikaan. Tällöin sekä osoittajalla että nimittäjällä oli tekijänä lausekkeen $x - a$ potenssi, mutta tämä oli korkeampaa astetta nimittäjässä.)

■ osoittaja

■ nimittäjä

■ supistaminen

■ potenssi
(kokonaisluku-)

■ tekijöihin jako
(polynomin)

Jos rationaalifunktion osoittaja on samaa tai korkeampaa astetta kuin nimittäjä, voidaan suorittaa polynomien jakolasku. Tällöin rationaalifunktio saadaan muotoon

■ tekijöihin jako
(polynomin)

■ tekijöihin jako
(polynomin)

■ asteluku

■ jakolasku
(polynomien)

$$r(x) = \frac{p(x)}{q(x)} = u(x) + \frac{v(x)}{q(x)},$$

missä $u(x)$ ja $v(x)$ ovat polynomeja ja $v(x)$ on alempaa astetta kuin jakaja $q(x)$.

Jos alkuperäisen rationaalifunktion osoittaja on alempaa astetta kuin nimittäjä, on rationaalifunktio jo valmiiksi tällaisessa muodossa; tällöin siis $u(x) = 0$ kaikilla x .

Asymptootit

Rationaalifunktion $r(x) = p(x)/q(x)$ (missä $p(x)$ ja $q(x)$ polynomeja) *asymptootti* on suora tai käyrä, jota kuvaaja $y = r(x)$ rajatta lähestyy, kun xy -tasossa jollakin tavoin siirrytään äärettömyyteen.

Nimittäjän $q(x)$ nollakohdat a_k antavat kuvaajan *pystysuorat asymptootit* $x = a_k$. Näissä kohdissa funktion $r(x)$ raja-arvo on $+\infty$ tai $-\infty$; mahdollisesti eri puolilta lähestyttäessä erilainen.

Jos rationaalifunktio $r(x)$ kirjoitetaan muotoon $r(x) = u(x) + v(x)/q(x)$, missä polynomi $v(x)$ on alempaa astetta kuin polynomi $q(x)$, on

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} [r(x) - u(x)] = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} v(x)/q(x) = 0.$$

Tällöin rationaalifunktion kuvaaja $y = r(x)$ lähestyy käyrää $y = u(x)$, kun $x \rightarrow \pm\infty$.

Jos polynomi $u(x)$ on astetta 0, ts. $u(x) = c_0 = \text{vakio}$, on rationaalifunktion kuvaajalla *vaakasuora asymptootti* $y = c_0$.

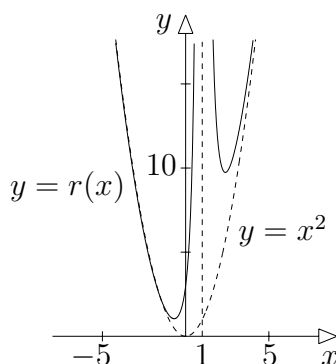
Jos asteluku on 1, on $u(x) = c_1x + c_0$ ja rationaalifunktiolla on *vino asymptootti* $y = c_1x + c_0$.

Jos $u(x)$ on korkeampaa astetta, sanotaan, että rationaalifunktiolla on *käyräviivainen asymptootti* $y = u(x)$.

Esimerkki: Rationaalifunktiolla

$$r(x) = \frac{x^4 - 2x^3 + x^2 + 2x + 3}{x^2 - 2x + 1} = x^2 + \frac{2x + 3}{(x - 1)^2}$$

on pystysuora asymptootti $x = 1$ ja käyräviivainen asymptootti $y = x^2$. Kuvaaja:

■ funktio
 ■ polynomi
 ■ käyrä (taso-)
 ■ kuvaaja
 ■ nimittäjä
 ■ raja-arvo (funktion)
 ■ asteluku